Willem Kloos

Willem Kloos

Een God in 't diepst van zijn gedachten
Amsterdam, 6 mei 1859 - Den Haag, 31 maart 1938

De naam Willem Kloos is een begrip in de Nederlandse literatuur, en toch heeft de Amsterdamse kleermakerszoon als dichter vrij weinig betekend. Zijn grote faam heeft hij te danken aan zijn optreden als gangmaker van de groep kunstenaars die bekend staan als de Tachtigers.

Bekend figuur onder artiesten

Kloos' moeder overleed toen Willem een jaar oud was, en zo kwam er een stiefmoeder in zijn leven. Kloos volgde de hbs, een nieuw modern schooltype in zijn tijd, maar om naar de universiteit te kunnen moest hij aanvullende lessen Latijn en Grieks volgen. Hij ging in 1879 klassieke talen studeren aan de Universiteit van Amsterdam. Hij schijnt in de Kalverstraat de jonge Jacques Perk ontmoet te hebben, die zich aan hem voorstelde als dichter.

Zijn eerste publicatie was een recensie van een werk van Marcellus Emants, opgenomen in *De Nederlandsche Spectator* (1879). Als dichter debuteerde hij met 'Rhodopis' in het tijdschrift *Nederland* (1880). In Amsterdam werd hij weldra een bekend figuur onder de artiesten. Hij richtte met anderen het genootschap Flanor op, waarin schrijvers en schilders samenkwamen om te discussiëren, na voordrachten die konden gaan over Wagner, de klassieken, de moderne Franse literatuur, etcetera.

Nalatenschap van Perk

De vroege dood van Jacques Perk betekende een ommekeer en bewustwording voor het dichterschap van Kloos. Hoewel Perk en hij slechts makkers waren, en geen intieme vrienden, slaagde hij erin de dichterlijke nalatenschap naar zich toe te trekken. Hij bezocht de droevige vader meteen, hij schreef een mooi `In memoriam' waarin hij Perk als een voorloper van een nieuwe generatie dichters kenschetste. Vader Perk gaf hem toestemming om samen met de oudere Carel Vosmaer een uitgave te maken van de gedichten van Perk (1882), van wie nog geen bundel verschenen was. Kloos deed er het meeste aan: hij koos en bewerkte de gedichten zo, dat er inderdaad de nadruk lag op een fris en nieuw dichterschap. Daarnaast schreef hij de voorrede die nog steeds indrukwekkend is, omdat hij een pleidooi houdt voor een nieuw, buitenmaatschappelijk dichterschap. Daarin zijn veelgeciteerde zin `De poëzie is geen zachtoogige maagd, die, ons de hand reikend op de levensbaan, met een glimlach leert bloemen tot een tuiltje te binden'. De voorrede van Kloos zal later beschouwd worden als het poëtisch manifest van Tachtig.

De Nieuwe Gids

In 1885 had Kloos voldoende geestverwanten om zich heen verzameld om met *De Nieuwe Gids* te kunnen beginnen. In de naamgeving zit al aangegeven wat men wil: de oude tijdschriften hebben afgedaan, het is tijd voor een nieuwe leider. Kloos was de secretaris en degene die het geld voor de oprichting bij elkaar gepraat had. Vanaf het derde nummer publiceerde Kloos in het nieuwe tijdschrift zijn *Literaire kroniek*, waarin hij de verzen van Gorter zal bejubelen, en af zal geven op dichters als Nicolaas Beets. Ook verschijnen er sonnetten van hem. Klankexpressie en beeldspraak zijn heel belangrijk voor hem en deze beide dienen uniek te zijn voor elke dichter.

Om de critici te misleiden stelden Kloos en zijn vriend Albert Verwey onder het pseudoniem Guido een bundel met mierzoete modeversjes samen, *Julia. Een verhaal van Sicilië* (1885). De kritiek trapte erin en beoordeelde de bundel gunstig. Daarop maakten Kloos en Verwey zich bekend in hun brochure *De onbevoegdheid der Hollandsche literaire kritiek*. Zij waren dus de dichters die de critici eerder hadden aangewezen als slechte dichters.

Extreem leven

Kloos leefde nogal uitbundig. Hij was waarschijnlijk biseksueel, want soms trok hij meer naar mannen, soms meer naar vrouwen, maar altijd in het extreme. In 1888 raakt hij aan de drank omdat zijn goede vriend Albert Verwey zich verloofd had. Hij schreef daarop de dramatische sonnettenreeks *Het boek van Kind en God*, waarin hij zich beklaagde over het trouweloze kind (Verwey) dat de God (Kloos) verlaten had. Vanaf die tijd ging het op en neer met de psychische gesteldheid van Kloos. Zijn vrienden waren voortdurend in de weer om hem te redden van de alcohol of de depressie. Hij had ook slechte vrienden, zoals Pet Tideman en Hein Boeken, die met hem een bohemienleven leidden.

De Nieuwe Gids leed onder het gedrag van Kloos. In 1893 was er een conflict omdat de redactie Gorter wilde vragen toe te treden, maar Kloos voelde daar niet voor. Het volgende nummer verscheen onder Kloos' naam alleen. Kloos publiceerde daarna zijn beruchte scheldsonnetten, waarin hij al zijn vrienden vuil maakte. Het tijdschrift ging ten onder, tot het in 1895 weer in een nieuwe reeks van start ging, nu weer met een uitgebreidere redactie.

Toch slaagde Kloos er in 1894 in zijn eerste bundel poëzie uit te geven, onder de titel *Verzen*. Hierin staan zijn bekendste verzen uit *De Nieuwe Gids* bijeen. Maar in het persoonlijk leven ging het achteruit. De schilder Willem Witsen en de schrijver-psychiater Frederik van Eeden bekommerden zich om hem. Hij kwam tijdelijk in

psychiatrische klinieken terecht, die hij ontvluchtte. In 1895 deed hij een poging tot zelfmoord. Opnieuw werd hij opgenomen. Over deze periode schreef hij de gedichten ‘Infernale impressies’.

Huwelijk met Jeanne Reyneke van Stuwe

Een verbetering kwam er onder de straffe leiding van Van Eeden. Tegen het einde van de eeuw ontmoette Kloos de schrijfster Jeanne Reyneke van Stuwe, met wie hij in 1900 trouwde. Daarna kwam er kalmte in zijn leven. Hij bleef *De Nieuwe Gids* leiden, schreef er de ene na de andere beschouwing voor, maar met zijn dichterschap was het afgelopen. Zijn studies werden gebundeld onder de titel *Letterkundige inzichten en vergezichten* (23 delen) en hij schreef vijf delen *Nieuwere literatuurgeschiedenis*. Hij kreeg eerbewijzen, zoals een eredoctoraat aan de Universiteit van Amsterdam en een ridderorde.

Dichter draagt voor: Kloos

Toen Ramsey Nasr de Nederlandse Dichter des Vaderlands was, presenteerde hij een serie van 21 verfilmde gedichten. Dit is *Avond* van Willem Kloos.

Verder lezen

- Willem Kloos, 'Okeanos'-fragmenten (ca. 1882-ca. 1895).
- Willem Kloos, *Verzen* (1894).
- *De Nieuwe Gids*. Jaargang 1-9 (1885-1894).
- Willem van den Berg en Piet Couttenier, *Alles is taal geworden. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1800-1900*. Amsterdam 2016, p. 588-591: ‘Willem Kloos (1859-1938)’ en p. 601-603: ‘Willem Kloos’.
- Rick Honings en Lotte Jensen, *Romantici en revolutionairen. Literatuur en schrijverschap in Nederland in de 18de en 19de eeuw*. Amsterdam 2019, p. 289-291 en p. 322-333: ‘De Tachtiger’.
- Peter Janzen en Frans Oerlemans, *o God, waarom schynt de zon nog! Willem Kloos (1859-1938)*. Nijmegen 2017.
- Hubert Michaël, *Willem Kloos. Zijn jeugd. Zijn leven. Een bloemlezing uit zijn gehele oeuvre*. Den Haag 1965.
- Bart Slijper, *In dit gevreesd gemis. Het leven van Willem Kloos*. Amsterdam 2012.
- Portretten van Willem Kloos in de Schrijversgalerij van het Literatuurmuseum.
- Anne van den Dool, 'O, die brief, die brief van jou, die ik kus en kus... O, zaligheid, zaligheid', artikel op: Literatuurmuseum.nl 2022.
- Meer informatie over Willem is te vinden in de DBNL.

https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/willem-kloos